

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

© Radovan Dávid, 2015

OBSAH

- Obecný úvod
 - Vztah soukromého a veřejného práva
 - Blaho dítěte
- Sociálně-právní ochrana dětí
 - Vymezení pojmu
 - Projevy v právním řádu ČR
 - Občanský zákoník
 - Zákon o sociálně-právní ochraně dětí
 - Občanský soudní řád
 - Další předpisy (trestní a správní právo)
- Intervence státu
 - Rodinné právo a intervence státu
 - Státní zastupitelství

PRAMENY

■ Hmotněprávní

- zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

■ Procesní

- zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
- zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

LITERATURA

- *Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol.:* Rodinné právo. Praha: C. H. Beck, 2015.
- *Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol.:* Občanský zákoník. Rodinné právo. Praha: C. H. Beck, 2014.
- *Lavický, P. a kol.:* Civilní proces. Řízení nesporné: zákon o zvláštních řízeních soudních. Praha: Wolters Kluwer, 2015.
- *Macela, M. a kol.:* Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015.

Účel rodinného práva

- Zájem a blaho dítěte
- Ochrana slabšího

- Dopad veřejného práva do sféry rodinněprávních poměrů
- Význam čl. 8 Úmluvy

Základní principy rodinného práva - zájem a blaho dítěte

- V nejužším pojetí se dotýká pouze poměru mezi rodiči a dětmi
- V nejširším pojetí se dotýká poměru dítěte a státu
- Je předním hlediskem sociálně-právní ochrany dětí
- Je obtížné jej definovat
 - Zájem dítěte má různý dosah a význam z hlediska rozhodování státních orgánů

Zájem dítěte

- Formulace např.:
 - „Vyžaduje-li to zájem dítěte“
 - „Vyžaduje-li to zájem na výchově“
 - „Je povinen přihlédnout k zájmu dítěte“
 - „Střet, konflikt zájmů“

Rodinněprávní poměry

- Rodiče jsou povinni řádně pečovat o dítě
- Z výkonu práv a povinností mezi rodiči a dětmi vznikají nejen práva a povinnosti mezi těmito účastníky, ale vyplývají z nich i určitá práva a povinnosti mající veřejnoprávní charakter
- Možnost zásahu státu do rodinných vztahů
 - Upraveno (částečně) v občanském zákoníku
 - Upraveno (převážně) v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí
- Pokud rodina ve vztahu k nezletilým dětem plní řádně své funkce, nikdo není oprávněn do vztahů zasahovat.
 - V opačném případě je stát povinen zasáhnout

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

Pojem

- Vymezení dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí jako:
 - Ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu
 - Ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění
 - Působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny
 - Zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině

- Demonstrativní charakter

Orgány sociálně-právní ochrany dětí

- Krajské úřady
- Obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- Obecní úřady
- Ministerstvo práce a sociálních věcí
- Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí
- Úřad práce České republiky - krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu

- Sociálně-právní ochranu zajišťují také:
 - obce v samostatné působnosti,
 - kraje v samostatné působnosti,
 - komise pro sociálně-právní ochranu dětí,
 - pověřené osoby

Komu je sociálně-právní ochrana určena?

- Týká se nezletilých dětí
 - Pro účely zákona o sociálně-právní ochraně dětí se dítětem rozumí nezletilá osoba, která nenabyla plné svéprávnosti
 - V případě nezletilých dětí, které nabyly plné svéprávnosti, se sociálně-právní ochrana poskytuje pouze v rozsahu stanoveném v § 8 odst. 1, § 10 odst. 1 písm. e), § 10 odst. 3 písm. a), b), § 29, § 32 odst. 4, § 33 a 34 zákona.
- Týká se dětí, které ji skutečně potřebují
 - Zákon vymezuje okruh dětí, jimž je věnována zvýšená pozornost

Zaměření sociálně-právní ochrany na děti

- jejichž rodiče
 - zemřeli,
 - 2. neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo
 - 3. nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti;
- které byly svěřeny do výchovy jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy;
- které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, žijí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;

Zaměření sociálně-právní ochrany na děti

- které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte;
- na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu;
- které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umístovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců;

Zaměření sociálně-právní ochrany na děti

- které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami;
- které jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty nebo osobami požívajícími doplňkové ochrany, a které se na území České republiky nacházejí bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu.

Zásady sociálně-právní ochrany

- Předním hlediskem je zájem a blaho dítěte
- Každý je oprávněn upozornit na závadné chování dětí jejich rodiče
- Každý je oprávněn upozornit orgán sociálně-právní ochrany dětí
 - Povinnost zachovat mlčenlivost o osobě, která orgán sociálně-právní ochrany upozornila
- Dítě má právo požádat o pomoc i bez vědomí rodičů
 - Povinnost orgánu sociálně-právní ochrany pomoci
- Dítě má právo se svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech
- I rodič a jiná osoba odpovědná za výchovu jsou oprávněni požádat orgán sociálně-právní ochrany dětí o pomoc

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

Projevy sociálně- právní ochrany v právním řádu

Občanský zákoník

- **Orgán sociálně-právní ochrany:**
 - Může být jmenován opatrovníkem, jenž jménem dítěte mladšího 12 let dává souhlas s osvojením (§ 807 odst. 1)
 - Poučuje rodiče o možných důsledcích svého chování ve vazbě na nezájem o dítě (§ 820 odst. 1)
 - Rovněž je povinen poskytnout rodiči nejpozději po tomto poučení poradenství a pomoc
 - Je informován o předání osvojovaného dítěte budoucímu osvojiteli (§ 823)
 - Poskytuje osvojitelům poradenství a služby spojené s péčí o osvojence (§ 839 odst. 1)
 - Vykonává dohled nad osvojitelem a osvojencem dohled (§ 839 odst. 2)
 - Může poskytovat součinnost při dohledu nad dítětem [§ 925 odst. 1 písm. b)]
 - Může být jmenován poručníkem (§ 930 odst. 3)
 - Vyjadřuje se k nařízení ústavní výchovy (§ 971 odst. 4 a § 973)

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

- Obecní úřad je povinen
 - vyhledávat děti uvedené v § 6,
 - působit na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti,
 - projednat s rodiči odstranění nedostatků ve výchově dítěte,
 - projednat s dítětem nedostatky v jeho chování,
 - sledovat, zda je na základě kontrolních oprávnění zamezováno v přístupu dětí do prostředí, které je z hlediska jejich vývoje a výchovy ohrožující,
 - poskytnout nebo zprostředkovat rodičům na jejich žádost poradenství při uplatňování nároků dítěte podle zvláštních právních předpisů,
 - oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jde o děti uvedené v § 6.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

- Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen
 - sledovat nepříznivé vlivy působící na děti a zjišťovat příčiny jejich vzniku,
 - činit opatření k omezování působení nepříznivých vlivů na děti,
 - pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte a jeho rodiny, a to zejména z hlediska posouzení, zda se jedná o dítě uvedené v § 6, podle druhu a rozsahu opatření nezbytných k ochraně dítěte, a poskytovat pomoc rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte,
 - zpracovat na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny individuální plán ochrany dítěte, který vymezuje příčiny ohrožení dítěte, stanoví opatření k zajištění ochrany dítěte, k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte a k posílení funkcí rodiny a stanoví časový plán pro provádění těchto opatření, a to ve spolupráci s rodiči nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, dítětem a odborníky, kteří se podílejí na řešení problému dítěte a jeho rodiny,
 - pořádat případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin, a to ve spolupráci s rodiči a jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, dalšími prizvanými osobami, zejména zástupci škol, školských zařízení, zařízení poskytovatelů zdravotních služeb, orgánů činných v sociální oblasti, orgánů policie, státních zástupců, odborných pracovníků v oblasti náhradní rodinné péče, poskytovatelů sociálních služeb a pověřených osob.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

- Státní orgány, pověřené osoby, školy, školská zařízení a poskytovatelé zdravotních služeb, popřípadě další zařízení určená pro děti, jsou povinni oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jde o děti uvedené v § 6, a to bez zbytečného odkladu poté, kdy se o takové skutečnosti dozví.
- Zřizovatel zařízení uvedeného v § 39 odst. 1 písm. c) má při přijetí dítěte do zařízení povinnost tuto skutečnost ohlásit bez zbytečného odkladu obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, v jehož správním obvodu má dítě trvalý pobyt, a není-li tento pobyt znám, obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, v jehož správním obvodu se nachází zařízení, do kterého bylo dítě přijato.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

- Poskytovatel zdravotních služeb je povinen neprodleně oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, že matka po narození dítěte dítě opustila a zanechala je v jeho zdravotnickém zařízení.
- Každý, kdo se souhlasem rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte a bez rozhodnutí příslušného orgánu převezme dítě do své péče s úmyslem přijmout dítě do své trvalé péče, je povinen tuto skutečnost neprodleně oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností.

Povinnosti Ministerstva vnitra a Policie ČR

- Ministerstvo vnitra nebo Policie České republiky poskytuje orgánům sociálně-právní ochrany pro výkon státní správy na úseku sociálně právní ochrany
 - referenční údaje ze základního registru obyvatel,
 - údaje z agendového informačního systému evidence obyvatel,
 - údaje z agendového informačního systému cizinců,
 - údaje z registru rodných čísel o fyzických osobách, kterým bylo přiděleno rodné číslo, avšak nejsou vedeny v informačních systémech

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

■ Obecní úřad obce s rozšířenou působností

- pomáhá rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě,
- poskytuje nebo zprostředkovává rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte a při péči o dítě zdravotně postižené,
- pořádá v rámci poradenské činnosti přednášky a kurzy zaměřené na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovou,
- poskytuje osobám vhodným stát se osvojiteli nebo pěstouny poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče, zejména v otázkách výchovy dítěte,
- poskytuje pomoc při uplatňování nároku dítěte na výživné a při vymáhání plnění vyživovací povinnosti k dítěti, včetně pomoci při podávání návrhu soudu; přitom spolupracuje zejména s orgány pomoci v hmotné nouzi, povinnými osobami, orgány činnými v trestním řízení a soudy.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

■ Krajský úřad zajišťuje

- přípravu fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny a poskytuje těmto osobám poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče, včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu; časový rozsah přípravy k zařazení žadatele do evidence pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče činí nejméně 48 hodin a u žadatelů o zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu nejméně 72 hodin; časový rozsah přípravy žadatelů, kteří přípravu již jednou dokončili, může krajský úřad snížit,
- přípravu dětí žijících v rodině osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny; příprava dětí se provádí přiměřeně vzhledem k jejich věku, rozumové vyspělosti a v nezbytném rozsahu,
- osvojitelům nebo pěstounům poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče, zejména v otázkách výchovy.

Výchovná opatření

- Vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, může obecní úřad obce s rozšířenou působností
 - napomenout vhodným způsobem dítě, rodiče, jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, popřípadě toho, kdo narušuje řádnou péči o dítě,
 - stanovit nad dítětem dohled a provádět jej za součinnosti školy, popřípadě dalších institucí a osob, které působí zejména v místě bydliště nebo pracoviště dítěte,
 - uložit dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte omezení bránící působení škodlivých vlivů na výchovu dítěte, zejména zákaz určitých činností, návštěv určitých míst, akcí nebo zařízení nevhodných vzhledem k osobě dítěte a jeho vývoji, nebo
 - uložit dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte povinnost využít odbornou poradenskou pomoc nebo uložit povinnost účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin nebo terapie.

Opatření na ochranu dětí

- Obecní úřad obce s rozšířenou působností podává návrh soudu
 - na rozhodnutí, zda je třeba souhlasu rodiče k osvojení dítěte,
 - na omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti anebo omezení nebo pozastavení jejího výkonu,
 - na nařízení ústavní výchovy,
 - na prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy,
 - na svěření dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, na prodloužení doby trvání tohoto svěření a na zrušení rozhodnutí o svěření dítěte do tohoto zařízení,
 - na svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu a jeho zrušení,
 - na nařízení výchovného opatření podle § 13a, na prodloužení doby trvání tohoto výchovného opatření nebo na jeho zrušení,
 - na přemístění dítěte do jiného zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy,
 - na pozastavení výkonu povinnosti a práva péče o dítě u nezletilého rodiče,
 - na zachování povinnosti a práva péče o dítě a osobního styku s dítětem u rodiče omezeného ve svéprávnosti,
 - na zbavení rodiče práva dát souhlas k osvojení nebo dalších povinností a práv osobní povahy, zbavil-li soud rodiče rodičovské odpovědnosti.

Opatření na ochranu dětí

- Obecní úřad podává soudu podněty k opatřením týkajícím se péče a výchovy dětí
- Obecní úřad obce s rozšířenou působností poskytuje součinnost soudu při výkonu rozhodnutí ve věcech péče o nezletilé děti
- Ocitne-li se dítě bez péče přiměřené jeho věku, zejména v důsledku úmrtí rodičů nebo jejich pobytu ve zdravotnickém zařízení, je obecní úřad povinen zajistit takovému dítěti neodkladnou péči
- Ocitlo-li se dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, je obecní úřad obce s rozšířenou působností povinen podat neprodleně návrh soudu na nařízení předběžného opatření

Zákon o zvláštních řízeních soudních

- **Orgán sociálně-právní ochrany dětí**
 - Může jménem dítěte podat návrh na nařízení předběžného opatření ve věcech domácího násilí (§ 403)
 - Může být jmenován procesním opatrovníkem nezletilého dítěte (např. § 434, § 469, § 482)
 - Podává návrh na nařízení předběžného opatření, ocitlo-li se nezletilé dítě ve stavu nedostatku řádné péče (§ 454)
 - Vyjadřuje se k vhodnosti a účelnosti navržených nebo zamýšlených opatření soudu (§ 474)
 - Poskytuje součinnost při výkonu rozhodnutí ve věcech péče o nezletilé dítě (§ 501 a § 503)

Další předpisy

- § 21a - 21d zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
 - Vykázání
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
 - § 168 - obchodování s lidmi
 - § 191, 192 - šíření (dětské) pornografie
 - § 195 - opuštění dítěte
 - § 196 - zanedbání povinné výživy
 - § 198, 199 - týrání
 - § 200 - únos
 - § 337 - maření výkonu úředního rozhodnutí